

Sjømannskirken

THIRD CULTURE KIDS (TCK)

Å VÆRE BARN OG UNGDOM MED PÅ REISEN TIL UTLANDET

Innhold

Introduksjon	3
Cross Culture Kid (CCK)	3
Third Culture Kid (TCK)	4
Hvorfor er flytting relevant for TCKs?	5
Identitet	5
Kultur	5
Fordeler og ulemper	5
Hva er høy mobilitet?	6
Uløst Sorg	6
Flytteprosessen	7
Involvert	7
Forlate	7
Transitt	7
Ankomme	8
Re-engasjere	8
Rotløshet og rastløshet	9
"Hjem" som en relasjon	9
Kulturell identitet	9
Utreise	10
Kultursjokk	10
Kulturforskjeller	11
Opphold	11
Skole og nettverk	11
Hjemreise	11
Reaksjoner ved hjemreise	11
Forventninger	12
Omvendt kultursjokk	12
Verktøy	13
Bygg en RAFT	13
Hjelp til hjemkomsten	14
Inside Out	14
Kilder og ressurser	15

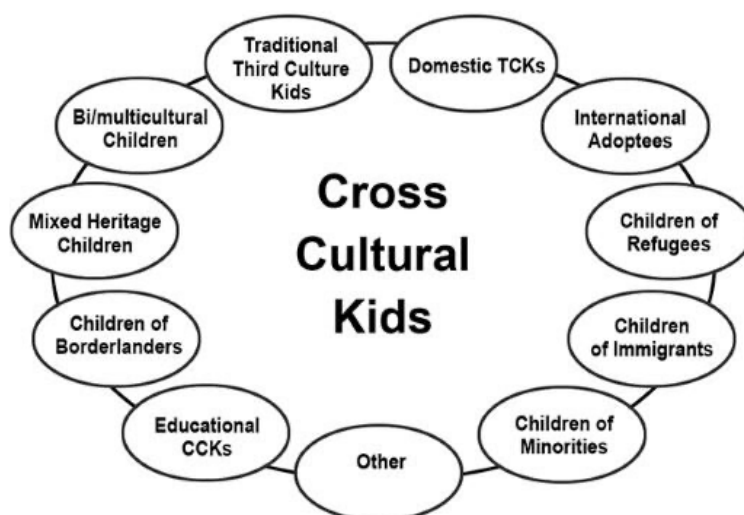
Introduksjon

Dette ressursheftet er tiltenkt Sjømannskirkens ansatte som reiser ut og hjem igjen med sin familie, men kan også være av verdi for alle ansatte som har med barn å gjøre i sin stilling. Den dekker ikke alt og er ikke en perfekt oppskrift, men kan brukes som en veileder både ved ut- og hjemreise, og gir en introduksjon til flere temaer som omhandler det å ha med seg barn og ungdom til et annet land. I en familie er hvert medlem av familien et eget individ. Det er derfor viktig å presisere at det å bo og vokse opp i et annet land kan påvirke familiemedlemmene ulikt.

Heftet er utarbeidet av Andreas Emmerhoff-Sæther, som selv er TCK og har også vært leder for kurset "Inn for landing" i regi av NORME. Ressursheftet er utarbeidet på oppdrag fra Sjømannskirken. Innholdet har sitt utgangspunkt i et program laget av NORME for over 20 år siden. Faglig fundament ble gjort av Judith van der Weele Gjøen (basert mye på David Pollock) og Margareth Glad var ansvarlig for å lage kursets hoveddramme. Det er nå en stor glede å få dette temaet belyst på ny i vår organisasjon som ressurs både ved utreise og hjemreise. Sjømannskirken har tidligere deltatt med ungdommer i kurset «Inn for landing» ved flere anledninger.

Cross Culture Kid (CCK)

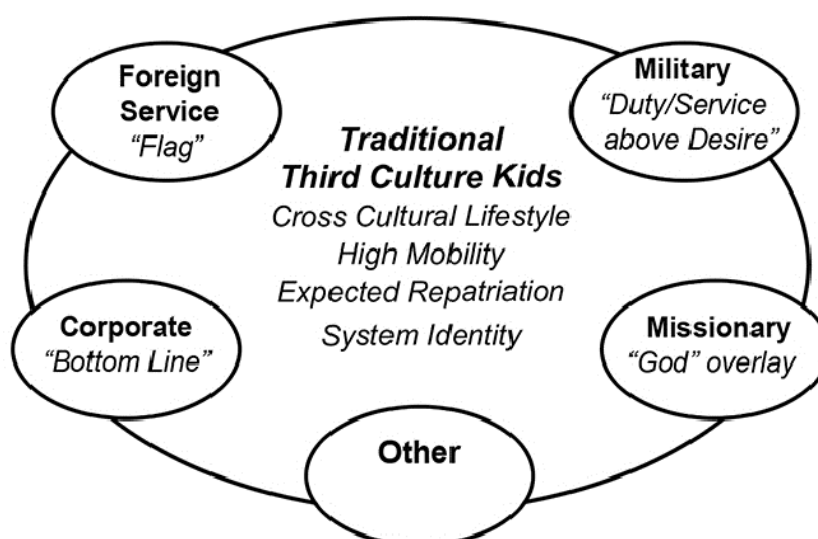
Begrepet cross-culture kid kan defineres som "barn og unge som har levd med innflytelse fra to eller flere kulturer i en betydelig del av barne- og ungdomsårene. Gjelder barn og unge som selv flytter mellom land, de som har foreldre som flytter mellom land eller kommer fra forskjellige land, og dem med tilknytning til urfolk og nasjonale minoriteter."¹

¹ Salole, 2020, s. 25

THIRD CULTURE KID (TCK)

“Barn og unge som bor i andre land enn sitt opprinnelsesland/passland i perioder av oppveksten, gjerne på bakgrunn av foreldrenes arbeid. Flytter gjerne mellom flere land, eller mellom opprinnelsesland og andre land. Også kalt globale nomader. Voksne TCKs omtales som ATCK (Adult Third Culture Kids).”²

Hvorfor er dette relevant for Sjømannskirken?

Sjømannskirkens hovedfokus er nordmenn i utlandet; enten de er der på kortere eller lengre opphold. Det betyr at miljøet barna og ungdommene møter, stort sett har mye norsk ved seg. Man får fortsette å snakke sitt eget språk jevnlig og de kulturelle aspektene ivaretas relativt greit. Men det som er forskjellen hjemmefra for våre barn og ungdommer, er at de ofte må gå på lokal skole, eller om ikke annet, på internasjonale skoler. De utfordres på språk og kultur ganske direkte. Og jo yngre man er ved utreisetidspunktet, vil den nye kulturen og språket få enda større betydning for endringen enn for voksne. Derfor vil dette heftet være relevant for våre barn og ungdommer selv om vi – i motsetning til en del andre som reiser ut med familier – i langt større grad har kontakt med det norske selv under utenlandsoppholdet.

² Salole, 2020, s. 25

Hvorfor er flytting relevant for TCKs?

Identitet

Vi speiler vår identitet i våre omgivelser, og for TCKs innebærer det flere speil, ettersom de lever i og mellom flere kulturer.³ For TCKs er det flere samfunn de tilegner seg disse ferdighetene fra og former sin egen identitet gjennom. Barn, på grunn av deres tilpasningsevne, vil forme sin egen identitet, i lys av de kulturene de møter og kanskje uten at de selv er klar over det.

Familien spiller en stor rolle i en TCKs identitet, i tillegg til sted og miljø. For TCKs kan familien bli det eneste stabile når mye er i endring. En TCK vil da se familien som et speil hvor de lærer ferdigheter, oppfatninger og væremåter. Dette kan bli et anker for deres identitet, når verden rundt dem kan være i endring.⁴

Kultur

Kultur kan beskrives som et isfjell, hvor den synlige delen er for eksempel mat, språk, klær, og den usynlige delen under vannet, er verdier, holdninger, verdensbilde.⁵ TCKs kan beskrives som svamper som trekker til seg kulturelle elementer, og som kan balansere mellom dem.

Mange TCKs har blitt tilpasningsdyktige i møte med andre og av å tilegne seg flere kulturer samtidig, men det kan også føre til frustrasjon når små avvik blir oppdaget av andre rundt dem. Paradoksalt kan de være helt innfødte og helt fremmede overfor sitt opprinnelsesland.⁶

Kultur er *“de ferdigheter, oppfatninger og væremåter personer har tilegnet seg som medlemmer av samfunn.”*⁷ – Thomas H. Eriksen

Fordeler og ulemper⁸

En internasjonal oppvekst som TCK kan gi et mer nyansert bilde av verden vi lever i, ved å bli eksponert for og leve i ulike kulturer. Det kan gi en større forståelse for andre kulturer, ettersom de selv må både lese og lære seg “kodene” i de kulturene de lever i. Samtidig som de får kjennskap til ulike kulturer og språk, kan de mangle kunnskap om “hjemmekulturen”. Dette kan være et sårt tema for mange TCKs da det kan oppleves som at deres kulturelle mangfold blir avfeiet på grunn av manglende kompetanse i “hjemmekulturen”.

Et annet trekk blant TCKs kan være at de blir flinkere til å knytte dype bånd og relasjoner med mennesker rundt seg. For mange TCKs kan høy mobilitet føre til en følelse av at man ikke har nok

³ Pollock et al., 2017, s. 110 - 132

⁴ Pollock et al., 2017, s. 109

⁵ Salole, 2020, s. 51

⁶ Pollock et al., 2017, s. 155 - 158

⁷ Eriksen, 2010, s. 15

⁸ Pollock et al., 2017, s. 139 - 151

tid til å bygge betydelige vennskap. Derfor måler mange TCKs relasjoner i “dybden” i stedet for lengden av relasjonen.⁹ Dette kan komme av en følelse av at vennskap kan oppstå på lånt tid, og bevisstheten rundt det faktum at de ikke alltid blir boende i landet de oppholder seg i.

Selv om en flerkulturell oppvekst kan være en gave, kan det også oppstå utfordringer underveis. Ved avreise til vertslandet kan man fort lengte til venner, miljø og familie. Ved hjemreise til Norge derimot, kan man oppleve at det som er kjært og nært forsvinner igjen.

En annen utfordring kan være å ikke vite hvilken kultur man tilhører. “Neither here nor there” er et uttrykk som kjennetegner TCKs og opplevelsen av utenforskap. TCKs opplever ulike kulturer i sin oppvekst, og en utfordring som kan oppstå er å ikke kjenne tilhørighet til en spesifikk kultur.

Som navnet beskriver, har Third Culture Kids en evne til å blande hjemme- eller pass-nasjonens kultur med den kulturen eller de kulturene de vokser opp i. Som et glass med to ulike smaker saft kan de ha utfordringer med å skille ulikhetene.

Ved en internasjonal oppvekst kan det også være utfordrende å forholde seg til ulike språk, og kanskje ved hjemkomst ha en annen dialekt eller ikke mestre det norske språket. Det å ikke lære språket i vertslandet kan også oppleves senere som en sorg, da dette kunne ha vært en kobling til sitt vertsland.

Ved hjemkomst kan TCKs utvidede verdensbilde være en utfordring i møte med det norske samfunnet. TCKs som har sett andre nasjoners utfordringer, som fattigdom og urettferdighet, kan reagere på at man i Norge klager over det som for dem fremstår som bagatellmessige problemer, som å ikke ha det siste nye innen teknologi.

Hva er høy mobilitet?

Noen av kjennetegnene av høy mobilitet er å være utstasjonert på en bestemt tid, og forholde seg til et vertsland og et pass-land. *Vertslandet* defineres som det landet man er utstasjonert til, og *passlandet*, landet hvor man er født. Med høy mobilitet kommer både positive og negative konsekvenser. Eksempler kan være å lære seg språk, evnen til å være fleksibel, tilpasningsdyktig, selvstendig, ha internasjonale vennskap og et mer nyansert syn på verden. Det kan også oppstå en følelse av tap og sorg. Om denne sorgen ikke blir adressert, kan det bli til uløst sorg.

Uløst Sorg¹⁰

Sorg kan ifølge Pollock deles inn i fem stadier: fornektelse, sinne, tristhet og sorg, forhandling og aksept. For mange TCKs kan det være en utfordring å forstå hva det er de sørger over. Uløst sorg kan oppstå av ulike grunner, fra tap av en verden en har vokst opp i, til mangel på tid til å bearbeide tap av vennskap. Ved hjemreise kan det derfor være viktig å avslutte oppholdet på en

⁹<https://podcasts.apple.com/us/podcast/mks-and-relationships-the-time-depth-dilemma/id1499722940?i=1000471449529>

¹⁰ Pollock et al, 2017, s. 86-102

god måte, og gi rom og tid for å prosessere sorg dersom det skulle oppstå. Det er ikke unaturlig å sørge over tapet av det som en gang var hjemme.

P.S. For videre lesning om uløst sorg henvises det til *Among Worlds* av David C. Pollock og Ruth E. Van Reken.

Flytteprosessen

Å flytte er en prosess med ulike faser og stadier, og det er viktig å være bevisst på hvor man befinner seg og hvordan man best kan jobbe seg gjennom de ulike fasene. Prosessen kan deles i fem stadier: Involvert, Forlate, Transitt, Ankomme (Entering), Re-engasjere.

Involvert

Dette stadiet er tiden før man reiser ut, hjemme i Norge. Vi tenker ikke like mye på fortid og fremtid, men lever mer i hverdagen med de rutineene som vi har dannet oss. Felleskapet kjenner deg, vet hvem du er og hvor du tilhører. Dette er ofte et trygt stadium for alle i familien.

Forlate

Dette er et kritisk stadium, der vi forbereder oss på å forlate det kjente, forlate et felleskap vi er etablert i. Dette kan også skape gnisninger i relasjoner, da vi gjør oss klare for å forlate, og trekker oss kanskje litt mer vekk, i påvente av det som kommer. Reaksjoner kan være fornektelse av:

1. Følelsen av å være trist eller i sorg
2. Følelsen av å være ekskludert – de rundt deg legger planer for tiden framover
3. "Uoppgjorte saker" – å ha uløste konflikter
4. Forventninger – fornekte det vi håper på

De i vårt felleskap kan også begynne å legge planer uten oss; fødselsdager, feiringer og ferier, noe som kan føles sårt ettersom vi ikke kan delta. Her er det viktig å huske at de ikke ønsker å såre oss, men de går selv gjennom en prosess av å se noen forlate. En god huskeregel kan være "*å forlate god for å komme tilbake god*".

Transitt

Dette er en fase der vi kanskje føler på at vi ikke tilhører hverken her eller der. Slik som ved en flyplass er vi ikke i Norge og heller ikke i utlandet, vi er i transitt. De gamle rutineene eksisterer ikke og en ny hverdag ligger i vente. Denne transitt- perioden kan føles like mye ved utreise som ved hjemreise. Vår reaksjon kan være å fokusere mer på oss selv, reagere ut av proporsjoner og glemme å ta tid til normale rutiner. Ved ankomst kan vi få en varm velkomst – fordi vi er nye – men etter en stund vil vi kanskje oppdage at menneskene rundt oss faller inn i sine vanlige rutiner. Dette kan spesielt være sårbart ved hjemreise, der vi kommer hjem til et kjent sted, hvor vi kanskje ønsker å fortelle om våre erfaringer og opplevelser, men kanskje møter liten interesse.

Noen tips for transitt-fasen¹¹:

- **“Hellige” gjenstander** – ta med deg noe som kan være av stor betydning uansett hvor du ville flyttet.
- **Bilder** – et godt tips for å minnes familie, venner eller steder som har stor betydning for den enkelte i familien, eller hele familien. Et tips er å skrive de ut slik at man kan ha minnet fysisk.
- **“Stopp opp og lukt på rosene”** – Vi kan bli oppslukt i gjøremål og rutiner, men sett litt tid bare til å være med familien og oppdage det den nye plassen har å by på.
- **Sorg/tap** – Du kan undre deg over hvilke tap det er snakk om? Men for veldig mange som lever et globalt liv, kan transitt-perioden være en tid hvor en kjenner på et tap av vennskap og relasjoner. Et sitat fra *Among Worlds* sier *“mourning is a conscious decision to look at the grief, face it, and go through a process of moving from the loss to the next stage in life.”*¹²

Ankomme

Dette er perioden der vi begynner å ta et aktivt valg om å sette røtter og bli en del av fellesskapet – vi må bare begynne et sted. En utfordring i denne fasen ved hjemflytting til Norge, er balansen mellom hvor mye og hvor lite man skal fortelle om erfaringene og opplevelsene man har gjort seg i utlandet. Ved å fortelle for mye kan folk få et feil inntrykk av oss, tenke at vi skryter eller vil legge ut så mye om våre erfaringer, uten å vite at vi kanskje bare ønsker å fortelle om hvordan hverdagen var. På den andre siden, ved ikke å dele, kan ikke de rundt oss få et innblikk i de erfaringene og opplevelsene vi har gjort oss. Om dette er i Norge, kan de tenke at vi kommer fra et annet sted i Norge, og ikke vite at vi har levd i et annet land og har tilegnet oss en annen kultur. De rundt oss, vårt fellesskap, vil ikke alltid forstå hvorfor ikke ting er åpenbare for oss, ettersom de har ikke kjennskap til hvordan vår hverdag og kultur var før vi landet i Norge. Over tid vil venner og familie, og de rundt oss forstå at vi er kommet for å bli.

Det er her det kan være lurt å ta i bruk verktøyet RAFT og “Tenk destinasjon” (se Verktøy). Det er også i denne perioden det kan være fint å finne en mentor både for voksne og barn.

Re-engasjere

Det er i denne fasen sirkelen har gått helt rundt og vi har vendt oss til det nye stedet. Vi har kanskje en rolle i vårt nærmiljø, og har etablert vennskap og relasjoner på arbeidsplassen. Barna har igjen etablert seg og vet hvem deres nærmeste venner er. Det er også viktig å ikke glemme det vi har med oss i bagasjen som en familie med TCKs.

¹¹ Pollock et al, 2017, s. 252-255

¹² Pollock et al, 2017, s. 255

Rotløshet¹³ og rastløshet

For mange TCKs kan spørsmålene “Hvor er du fra?” og “Hvor er hjemme?” være utfordrende å svare på. Spørsmålene berører så mye. Det kan være rettet mot din dialekt, er det hvor du *føler* deg hjemme eller hvor du ble født? Hjemme trenger ikke alltid være en fysisk plass.

Ettersom TCKs har lært å forholde seg til flere ulike nasjoner og kulturer, kan denne følelsen av å ikke ha røtter i noen av landene oppstå. “Hjem” kan også være gitte omstendigheter eller relasjoner. For mange TCKs kan det å vokse opp i flere ulike land og steder skape en “migrant instinct”¹⁴. Dette instinktet gjør dem klar over og innstilt på at livet innebærer flytting fra sted til sted. Utfordringer som kan oppstå med dette instinktet, er en tanke om at oppholdet er midlertidig, noe som kan være sant, men at de ikke setter røtter eller bygger relasjoner.

“Hjem” som en relasjon

Når vi ser på TCKs identitet er denne formet av tre hovedfaktorer: familie, fellesskap og stedet de befinner seg.¹⁵ Ved flytting vil derfor den eneste konstante faktoren være familien. Derfor kan TCKs kjenne på at stedet hjemmet er, er også hvor familien er bosatt. Slik kan begrepet endre seg over tid.

En følelse av “hjem” kan også skapes av systemene innad i en organisasjon. For barn som vokser opp i Sjømannskirken kan en identitet på tvers av organisasjonen gi en følelse av “hjem”.

Kulturell identitet

Fremmed – ser annerledes ut, tenker annerledes. Dette er den klassiske identiteten å møte andre kulturer med. En kommer som fremmed og ting kan virke annerledes. For mange familier begynner det internasjonale livet her. Ting er som det forventes.

Fremmed Ser annerledes ut Tenker annerledes	Skjult innvandrер Ser lik ut Tenker annerledes
Adoptert Ser annerledes ut Tenker likt	Speil Ser lik ut Tenker likt

Skjult innvandrер – ser lik ut, tenker annerledes. Denne identiteten kan oppleves både i utlandet og i hjemlandet. Med en god engelsk aksent kan det antas at en nordmann i New York egentlig er amerikaner. Mange TCKs kommer til et land slik, og blir antatt som lokale med mindre

¹³ Pollock et al., 2017, s. 184 - 189

¹⁴ Pollock et al., 2017, s. 189

¹⁵ Pollock et al., 2017, s. 119

de viser passet. Ved hjemreise kan mange TCKs oppleve denne identiteten på norsk jord. En rogalending som snakker kav bryne-dialekt, blir ikke antatt for å ha vokst opp i Pattaya, Filippinene. Ting er ikke som det forventes.

Adoptert – ser annerledes ut, tenker likt. Denne identiteten kan være aktuell for mange nordmenn, og for TCKs kan dette være deres hverdag. Den samme rogalendingen med bryne-dialekt kan se vidt forskjellig ut fra lokale filippinere, men tenke akkurat likt. Det å ikke være annerledes blir rart.

Speil – ser lik ut, tenker likt. Dette er den klassiske identiteten for monokulturelle situasjoner. For TCKs kan de iblant kjenne på at det er ingen som er lik dem, og ved hjemkomst ser lik ut som majoriteten, men skiller seg ut likevel i måten de har opplevd verden på. Ved mange internasjonale skoler kan dette være en identitet i seg selv, å ikke tilhøre en plass, men flere steder og kulturer. For mange nordmenn som er monokulturelle, kan det være naturlig å anta at den som ser lik ut som en selv, vil også ha en lik bakgrunn. Når vi møter andre nordmenn vil vi naturligvis anta at de vil være nokså like oss selv. Mennesker har naturlig behov for å sette forståelser inn i en ramme, slik at vi kan holde styr på dem.

Spørsmål

1. Hvordan kan dere som familie definere “hjem”?
2. Hvor er “hjem” for deg?
3. Hvordan kan du hjelpe andre rundt deg å forstå at du er en TCK?

Utreise

Da er tiden inne for selve reisen, og et nytt og spennende land og kultur venter. For mange kan selve utreisen være den lette delen, og som forventet vil kultursjokk kunne oppstå. Vær også bevisst på at ulike medlemmer i familien kan være på ulikt sted i prosessen. Et godt bilde å ta frem fra tid til annen kan være “kultur-sjokk grafen”.

Kultursjokk

“Bryllupsreisen” – Dette er fasen da alt er nytt og spennende. Du er innstilt på at ting vil være annerledes, og du ser det meste gjennom øynene av en nykommer. Alt kan virke spennende og nytt.

Forhandling – Du har bodd lenge nok i den nye kulturen til å oppdage at ikke alt er en solskinnshistorie, og du begynner kanskje å savne Norge og dens kultur. Det er her hjemlengsel kan oppstå.

Justering – Du er kanskje inne i en periode der du ser hva du savner med Norge, men også hva som er fint med den nye kulturen. Du lærer å justere deg, hva du kan forvente i landet og kulturen der du lever i, og kan se både de positive og negative sidene ved den lokale kulturen, men også den norske.

Tilpasning – Du har kommet til et stadium der du innser at du ikke kan endre hverken den norske kulturen eller vertskulturen. Du lærer å ta med deg det beste fra begge kulturer, og lærer deg å leve med utfordringene i den kulturen du befinner deg i.

Kulturforskjeller

Selv om vi kan tilegne oss mye kunnskap om den respektive kulturen vi reiser til, vil mange kunne være annerledes. Vi kan lære tradisjoner, språk og mat uten å forstå verdier, verdensbilde eller tro, eller hvordan og hva språket kommuniserer. Det er kanskje når vi blir irritert over at det ikke kommuniseres direkte, eller at “vi går rundt grøten”, at vi oppdager at vi er ute av bryllupsreise-fasen og trer inn i forhandlings-fasen. TCKs lærer ikke kultur annerledes enn alle andre, det er bare måten og omstendighetene de lærer det på. I en sjømannskirke vil det være en stor overvekt av den norske kulturen som voksne omgås med, men for barna kan klassekamerater, naboer, andre barn være en kilde til å lære kultur, og kanskje fortere enn voksne. Det er viktig å være bevisst på de ulike aspektene ved barnas skolegang, og hvordan det kan påvirke dem som TCKs.

Oppgave

Finn en kveld og vær sammen som familie og snakk om utfordringene og gledene ved å være i et nytt land og kultur. La det være rom for både frustrasjon, glede, sorg og alle andre følelser som kan oppstå.

Opphold

Skole og nettverk

For mange TCKs er hverdagen formet av den skolen de går på, og miljøet ved skolen kan forme TCKs kultur. Tilbudet vil variere, fra lokale til internasjonale skoler. Et aspekt som kan oppstå ved internasjonale skoler er at alle kan ha en TCK bakgrunn og at dette i stor grad kan forme kulturen som oppstår ved skolen.

Ved mange skoler er det stor utskiftning av elever hvert skoleår. Dette kan igjen utløse sorg, grunnet tap av vennskap, enten det er en selv som reiser vekk eller bestevennen i klassen flytter. Derfor er det også viktig å kunne finne gode måter å bearbeide denne sorgen på og ta vare på gode relasjoner.

Hjemreise

Reaksjoner ved hjemreise

TCKs vil naturlig nok reagere ulikt på det de møter, og kan også skifte mellom de ulike reaksjonene. Ettersom TCKs er vant til å tilpasse seg nye omgivelser, kan reaksjonene som kameleon, veggpryd og tilpassere komme ubevisst. Det kan derimot være sårende dersom deres “norskhet” blir satt på prøve eller stilt spørsmål ved, bare fordi de ikke kjenner til kulturen.

Kameleonene – De som søker en “lik som” identitet. De gjemmer vekk tiden de har bodd i andre land og prøver å tilpasse seg gjennom klær, språk og holdning til det miljøet de tilhører.

Skrikerne – De som søker en “annerledes” identitet. De gjør andre mennesker oppmerksom på at de ikke er lik dem og har ikke noen tanker om å bli lik dem.

Veggpryden – De som søker etter en “ikke-identitet”. Istedenfor å risikere å bli oppdaget som en som ikke kjenner til de kulturelle reglene, foretrekker de å sitte på sidelinjen og se på, for en periode, i stedet for å delta.

Tilpasserne – De bare “er”. De føler seg komfortable i sin egen identitet og ser ikke ut til å ha et behov for å tilpasse seg eller gå i opprør. Sett utenfra ser de ut til bare å passe rett inn i den nye konteksten og går videre.

Forventninger

Det er lett å tro, spesielt som voksen, at man vet hvordan det vil være å komme hjem, men dette er en av fallgruvene som kan være skjult ved hjemreise.

En ideell verden (dream world) – I dagens globale verden er det mulig å reise hyppigere og fortære over lange distanser. Man reiser kanskje hjem til jul, sommer og kanskje en felles ferie iblant. Barn som vokser opp som TCK i dag, har helt andre forutsetninger enn TCK for bare 20 år siden. Teknologi og internett gjør det mulig å holde kontakt med familie og venner hjemme i Norge. Men selv om en holder kontakt og reiser hjem, kan *korte opphold* i Norge se annerledes ut enn *hverdagen* i Norge. Man besøker kanskje familie oftere, gjør kjekkere ting som familie og flere elementer kan se annerledes ut fra *ferie-Norge* enn *hverdags-Norge*. Dette kan være greit å snakke sammen om, og det vil alltid være små elementer som ikke er slik en forventer det.

Likhet med andre (sameness) – Når en kommer tilbake til Norge, kan klassekamerater, kolleger eller venner tenke at de som kommer hjem er lik alle andre nordmenn. Det er kanskje naturlig hvis etnisk norske reiser ut å forvente at de skal være norske når de kommer hjem. For TCKs kan dette være en utfordring, da de norske rundt ikke ønsker å såre, men kan indirekte gjøre det ved å peke på ulikheter hos TCKen. For TCK kan det også være vanskelig å finne noen som speiler dem, med deres annerledes kulturelle sammensetning.

Én side endrer seg (one-way change) – En forventning som kan oppstå før hjemreise, er tanken om at relasjoner, steder og settinger vil være noenlunde lik som da man forlot stedet. Selv om en er bevisst på at forandring har skjedd, kan en glemme at det har skjedd en like stor forandring i Norge som i det landet en oppholder seg i.

Omvendt kultursjokk

En av de største utfordringene mange familier beskriver er det som kalles for omvendt kultursjokk – å komme hjem til det som er kjent, men oppdage det på nytt. Vi tenker at vi kommer tilbake til en kultur og et land vi kjenner godt, men i den tiden vi har bodd i et annet land, kan mye ha endret

seg hjemme og vi må bli vant til helt andre måter å gjøre ting på. Dette kommer frem, som regel, i mindre handlinger og holdninger vi har i møte med tilpasningen tilbake til Norge. Vi har tilpasset oss den kulturen vi har bodd i så lenge at når vi må begynne i en ny "Transitt"- og "Ankomme"- fase tilbake til Norge, kan vi oppdage små ting i vår egen kultur, hjemme i Norge, som vi ikke liker eller kan reagere på. Eller som å gå i butikken og reagere på at ingen legger varene dine i posen for deg. Du oppdager det kanskje noen minutt senere, men bare det at du reagerer på det, viser at du er i en fase hvor omvendt kultursjokk er høyst relevant.

Noe som kan være universalt for mange TCKs som kommer til sitt passland, er det naturlige ønsket om å dele av sin egen oppvekst, slik en gjør i møte med nye mennesker som potensielt vil være gode venner. Kulturkrasjen som kan oppstå er at TCKs kan bli oppfattet som arrogante eller bedrevitere, både direkte og indirekte, på grunn av at de deler av sin barndom. Dette er kanskje noe som er spesielt for diplomatbarn, som grunnet deres foreldres arbeid, har hatt spesielle goder som virker helt fjern i en norsk kontekst, som for eksempel privatsjåfør eller hushjelp, og kan gi uttrykk for en arroganse uten at det er ment slik. Når en TCK ønsker å fortelle om sin oppvekst i New York, Florida eller Paris kan det virke for nordmannen som at TCKen skryter, når de egentlig bare vil fortelle om det de selv har opplevd.

Verktøy

Det finnes noen verktøy dere som familie kan bruke. Sett av litt tid og begynn i god tid. Kanskje det kan være lurt å lese over dem før utreise, og komme tilbake til dem når dere ønsker. Dette er også verktøy som kan være gode når oppholdet går mot en slutt, og turen tilbake til Norge nærmer seg.

Bygg en RAFT

Dette handler ikke om en flåte, men et verktøy laget av David C. Pollock. RAFT står for *Reconciliation, Affirmation, Farewells* og *Think Destination*. Nedenfor er de oversatt til norsk.

Forsoning – Forlat stedet med gode og sunne relasjoner. Adressér og prøv å løse konflikter. Å ha uoppgjorte relasjoner når man reiser kan være en ekstra bagasje man tar med seg, og være en belastning i det å justere seg til et nytt sted.

Bekreftelse – Bli bekreftet og verdsatt av det fellesskapet dere tilhører. Ha en avskjedsfest, og se tilbake på alt dere har oppnådd og alle opplevelsene dere har delt. Vis takknemlighet til dem som har vært nær dere.

Farvel – I god tid gjør dere klare til å si farvel til personer og plasser. Lag en liste over plasser som har vært viktige for dere og besøk dem sammen. Gi også barna tid og rom til å si farvel til steder og personer som har vært viktig for dem. Dersom det lar seg gjøre kan det være godt å la dem få litt privat tid med de gitte personene eller stedene.

Tenk destinasjon – Se fremover, hva kan dere forvente og når. Hvem skal dere møte, hvor skal dere bo? Hjelp også barna deres med å sette realistiske forventninger. Dersom barna aldri har

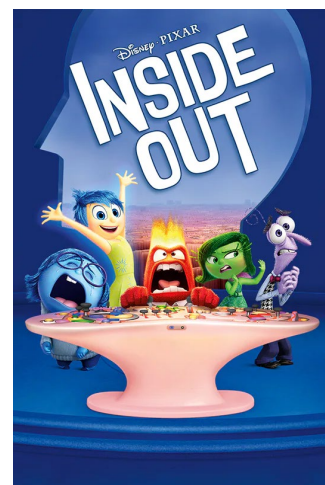
bodd i Norge, kan det være lurt å vise dem hvor det ligger på kartet, og for eksempel se stedet via Street View på Google Maps. Vis dem bilder over steder dere kan besøke, og ting dere kan gjøre. Å se frem til spesifikke hendelser ved hjemreisen kan hjelpe mot engstelsen for å flytte.

Hjelp til hjemkomsten

1. Lag planer for å holde kontakt med de andre i vertslandet.
2. Hjemkomst er et nytt tilfelle av å komme inn i en "fremmed kultur".
3. Lær hvordan å få nye venner eller bli kjent med gamle venner igjen.
4. Fundamentet i et TCKs liv kan aldri bli tatt vekk.
5. Fundamentet er ment til å bli bygd på.
6. Minn alle på at dette er en god tid for å ha en mentor.
7. Foreldre må huske at det er ok når deres barn ikke føler på den samme nasjonale identiteten som dem.
8. Foreldre har ansvaret for å hjelpe barn gjennom hjemkomstfasen.
9. Det er greit for familier å tilpasse deres fremgangsmåte i møte med hjemkomsten etter deres omstendigheter.
10. En "journey of clarification" kan være til hjelp.

Inside Out

Pixar-filmen "Inside Out" beskriver flytting på en god måte, og gir bokstavelig talt liv til følelsesspekteret. Når dere ser denne filmen kan det være lurt å ha litt god tid etterpå til å snakke om handlingen og hvordan det føles å flytte, både ved avreise og hjemreise.

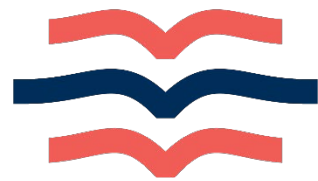

Spørsmål

1. Hva føler du etter å ha sett filmen? Hva tenker du om den flyttingen som ligger foran deg?
2. Hva er noen "core memories" fra Norge?
3. Hva er noen "core memories" fra landet du reiser fra? Kanskje dette kan være noen av dine hellige gjenstander?

Kilder og ressurser

- Pollock, D. C., Van Reken R. E., Pollock M. V. (2017). *Third Culture Kid – Growing Up Among Worlds* (3. utg). Nicholas Brealey Publishing
- Salole, L. (2020). *Cross culture Kid*. Gyldendal
- [Pondering purple](#) – Podkast av Michele Phoenix
- <https://michelephoenix.com>
- [The spaces in between – Lill Salole Master Thesis](#)

Sjømannskirken